

Smrt Kristova u povijesti spasenja

Čizmić, Drago

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:629933>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

DRAGO ČIZMIĆ

SMRT KRISTOVA U POVIJESTI SPASENJA

DIPLOMSKI RAD

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

DRAGO ČIZMIĆ

SMRT KRISTOVA U POVIJESTI SPASENJA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Edvard Punda

Split, 2024.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Uvod.....	2
1. Opis događaja Isusove smrti.....	3
1.1. Getsemani.....	4
1.2. Uzroci Isusove smrti.....	6
1.3. Isusovo raspeće i smrt.....	8
2. Zlo u svijetu.....	11
2.1. Patnja u svijetu i ulazak zla u svijet.....	12
2.2. Pogled na smrt.....	14
2.3. Grijeh i krivnja.....	16
3. Svrha Isusove smrti.....	19
3.1. Sudioništvo u Kristovim patnjama i ulazak otkupljenja u svijet.....	20
3.2. Pobjeda nad smrću.....	23
3.3. Otkupljenje od grijeha i novi život.....	25
Zaključak.....	28
Bibliografija.....	29

Sažetak

Smrt Kristova jedan je od temeljnih događaja kršćanske vjere. Dapače, riječ je o samome sadržaju kršćanske vjere i spasenjskom događaju. Kao takav, smrt Kristov istodobno je događaj Božje objave i mjesto istine o čovjeku, ali i o zlu u svijetu. To je ključan događaj u povijesti spasenja preko kojeg Bog djeluje. Ovaj rad u svojem prvom poglavlju prikazuje dramatičnost Isusove muke i smrti. Vidjet ćemo tjeskobu koja prethodi samoj smrti i Kristovu molitvu koja pokazuje kako se nositi s takvom situacijom. Vidjet ćemo proces suđenja Isusu i istaknuti skrivene motive onih koji ga osuđuju te ćemo opisati teološke razloge Isusove osude. Prikazat ćemo dramatičan događaj same smrti Kristove. Nakon toga ćemo vidjeti zlo u svijetu od kojeg čovjek treba biti spašen. Zlo ćemo prikazati kao patnju, smrt, grijeh i krivnju. Na kraju ćemo vidjeti kako događaj Kristove smrti služi u rješavanju problema zla.

Ključne riječi: Krist, smrt, spasenje, patnja, grijeh, krivnja, otkupljenje.

Uvod

Kristova muka, smrt i uskrsnuće temeljni su događaji kršćanske vjere. U ovom radu promišljamo o Kristovoj mucij i smrti. Iako je riječ o neodvojivim događajima, što će se i ovdje vidjeti, ipak poseban naglasak u ovom radu stavljamo na Kristovu smrt. Najprije ćemo pokušati dati osnovan opis tih događaja. To će nam služiti kao temelj rada pomoću kojeg ćemo vidjeti kako ti događaji koriste pobjedi nad zlom. Kristova smrt na križu, promatrana u svjetlu njegove muke, postavlja pitanje kako se zlo u svijetu manifestira i na koji način Krist kroz svoju smrt donosi pobjedu nad zlom. U ovom dijelu analiziramo ključne trenutke Kristove patnje, kako ih prenose evanđelja, uz poseban naglasak na simboliku križa kao mjesta gdje se Božja ljubav susreće s ljudskom patnjom. Drugi dio rada će opisivati zlo u raznim oblicima po kojima se pokazuje u svijetu. To ćemo napraviti kako bismo pokazali od čega čovjek treba biti spašen. Poglavlje o zlu u svijetu možemo promatrati kao oblik postavljanja problema. Kako se zlo očituje u svijetu? Koje su njegove posljedice za čovjeka i društvo? Koje vrste patnje i nepravde zahtijevaju otkupljenje? Promatranjem zla u svim njegovim oblicima, vidimo čovjekovu nemoć da se sam oslobodi iz njegovih okova, što nas priprema za dublje razumijevanje Kristove smrti. Zadnje poglavlje će pokušati dati odgovor na problem zla koji je opisan u drugom poglavlju služeći se opisom događaja muke i smrti koji se nalazi u prvom poglavlju. Treće poglavlje nam dakle objašnjava svrhu Kristove smrti te je opisuje kao ključan događaj u povijesti spasenja i oslobođenja čovjeka od zla. Ovdje objašnjavamo kako Kristova smrt postaje odgovor na zlo u svijetu, donoseći oprostjenje grijeha, oslobođenje od smrti i ulazak u novo zajedništvo s Bogom.

1. Opis događaja Isusove smrti

U ovom ćemo poglavlju pokušati opisati Isusovu smrt analizirajući najprije događaje u Getsemaniju. Posebno nas zanima pogled u njegov nutarnji svijet, otkrivajući duboku povezanost s Božjim planom spasenja, ali i iskrenu ljudsku strepnju pred mukama koje slijede. Pojasniti ćemo elemente koji pridonose toj strepnji kao što su nepravедnost osude koja dolazi i izdaja koja tu presudu omogućava. Nakon toga ćemo vidjeti uzroke koji su doveli do Kristove smrti. Nakon što napusti vrt, pratit ćemo Isusa kroz niz događaja koji su kulminirali njegovom smrću na križu. Razmatrat ćemo političke i religijske čimbenike koji su oblikovali tijekom događaja.

Nakon toga ćemo pažljivo analizirati uzroke koji su doveli do Kristove smrti. To uključuje religijsku dimenziju, gdje su njegove riječi i djela protumačeni kao izazov postojećem religijskom poretku, te političku dimenziju, gdje su vlasti tadašnjeg vremena, iz straha ili političkih interesa, odlučile osuditi Isusa. Nakon toga ćemo pogledati kako teologija tumači uzroke Kristove smrti. Na kraju ovog poglavlja pažljivo ćemo promatrati kako se Isus nosio s mukom i smrću. Promatrat ćemo njegov odnos prema onima koji su ga osudili, njegovu interakciju s drugima koji su bili s njim u toj teškoj situaciji, te ćemo posebno analizirati njegove molitve i izraze duhovne snage u tim ključnim trenucima.

Na kraju ćemo vidjeti kako je prikazan sam trenutak smrti, te istaknuti neke od detalja koje nam donose izvještaji evanđelista. Poglavlje će prožimati ideja o tragičnosti događaja koji Isusa zahvaćaju. Isusovu smrt se može prikazati kao vrhunac tragičnosti zbog okolnosti njegove smrti. Nije tu samo smrt po srijedi već se radi i o tjeskobi koja prethodi, nepravедnosti koja prožima cijeli proces, sramotnosti smrti koja se događa na očigled svijetu i sablažnjava one koji su najbliži te izdaja kao krajnja povreda darovane ljubavi. Ipak u svemu tome otkrivat ćemo i znakove nade koji pokazuju da smrt i zlo nemaju zadnju riječ.

1.1. Getsemani

Na Maslinskoj gori se događa mnogo toga što bismo mogli izdvojiti i analizirati kao što su Isusova proročanstva, umor učenika i Judina izdaja. Međutim u svrhu ovog rada najveću pozornost možemo posvetiti Isusovoj molitvi u tim tjeskobnim trenutcima. „I dođu u predio imenom Getsemani. I kaže Isus svojim učenicima: 'Sjednite ovdje dok se ne pomolim.' I povede sa sobom Petra, Jakova i Ivana. Spopade ga užas i tjeskoba“ (Mk 14, 32-33). Isusova molitva na Maslinskoj gori opisana je na pet mjesta u Novom zavjetu. Tu su uključena tri izvještaja koja donose Sinoptici, čemu možemo pridodati tekst koji donosi Ivanovo evanđelje iz hramskih govora na Cvjetnicu i tekst iz poslanice Hebrejima.¹

U tekstovima koja donose evanđelja vidimo da Isusova molitva „duša mi je na smrt žalosna“ (Mk 14, 34) podsjeća na riječi iz psalma „Što si mi, dušo, klonula i što jecaš u meni? U Boga se uzdaj, jer opet ću ga slaviti, spasenje svoje, Boga svog!“ (Ps 43, 5) „U ovoj Isusovoj molitvi možemo razlikovati tri elementa. Tu je najprije iskonsko iskustvo tjeskobe, potresenost s obzirom na moć smrti, strah od ponora ništavila zbog čega se trese, a po Luki proljeva i kaplje krvi (22, 44), Kod Ivana (12, 27) je ova potresenost, kao i kod sinoptika izražena oslanjanjem na Ps 43,5, ali riječju koja posebice jasno ističe ponor Isusove tjeskobe: *tetaraktai*- to je ista riječ *tarassein*, koju Ivan koristi kako bi izrazio Isusovu potresenost na Lazarovom grobu (11, 33), kao i njegovo unutarnje ganuće dok pretkazuje Judinu izdaju u dvorani Posljednje večere (13, 21).“² Iz navedenog vidimo Isusovu potpunu ljudskost koja se očituje u emocijama žalosti, tjeskobe, straha i potresenosti. Strah pred smrću predstavlja graničnu situaciju za čovjeka pred kojom se ne može ostati ravnodušan. Duboka žalost i potresenost nisu samo pred vlastitom smrću već i pred smrću bližnjih kao što možemo vidjeti iz Isusove potresenosti pred Lazarovim grobom. Nema sumnje da u razloge Isusove duboke potresenosti spada i Judina izdaja. Naime znanje o dolazećoj smrtnoj osudi unatoč njenoj nepravедnosti je u sebi dostatno strašno, ali izdaja, od strane jednog koji je u najužem krugu onih koji su okupljeni oko njega, tome dodaje jednu skroz novu dimenziju.

Postavlja se pitanje kako se nositi s takvom situacijom, odnosno koji je ispravan stav prema tolikoj patnji i nepravdi. Ako promatramo Isusov stav, vidimo temeljno mjesto molitve iz koje taj stav proizlazi. Jednu zanimljivost o Kristovoj molitvi možemo vidjeti ako usporedimo tekst

¹ Usp. J. Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011., str. 149.

² *Isto*, str. 151.

iz Poslanice Hebrejima „ On je u dane svoga zemaljskog života sa silnim vapajem i suzama prikazivao molitve i prošnje Onomu koji ga je mogao spasiti od smrti. I bi uslišan zbog svoje predanosti“ (Heb 5, 7) i teksta „ Oče moj! Ako je moguće, neka me mimoide ova čaša. Ali ne kako ja hoću, nego kako hoćeš ti.“ (Mt 26, 40). Vidimo da oba teksta navode kako Isus moli da bude izbaavljen od smrti, te tekst u Hebrejima navodi da je bio uslišan. To može izgledati neobično s obzirom na to da je poznato da je Isus umro. Tu nam može pomoći tekst kojeg vidimo u Mateja i koji nam približava sadržaj Kristove molitve. Vidimo da Krist moli da se Očeva volja izvrši te se u tom pogledu može reći da je molitva uslišana. Uz to je sigurno i postuskrсна vjera bila na umu autora poslanice Hebrejima koji smatra da je Krist uskrsnućem izbaavljen od smrti.

Otvora se i zanimljivo pitanje sukoba unutar Krista te sukoba Kristove volje s Očevom. No ti su sukobi samo prividni „Ne, upravo ovdje govori Sin koji je svu ljudsku volju primio u sebe i preobrazio je u sinovsku volju.“³ Vraćamo se na pitanje o pravom stavu koji treba zauzeti pred zlom i nepravdom. Na Maslinskoj gori vidimo kakav stav treba zauzeti pred patnjom i smrću koje zahvaćaju svakome u život, a to je stav povjerenja prema Ocu i prepuštanje njegovoj volji. „Isus moli: 'Oče moj, ako je moguće, neka me mimoide ova čaša...' (Mt 26, 39). Tako izražava užas što ga smrt predstavlja za njegovu ljudsku narav. Ona je, kao i naša, namijenjena vječnom životu; k tome, za razliku od naše, savršeno je izuzeta od grijeha koji je uzrok smrti; ali, nadasve, ona je uzeta od božanske Osobe, 'začetnika života', 'onoga koji živi'. Prihvatajući svojom ljudskom voljom da se vrši Očeva volja, Isus prihvaća smrt kao otkupiteljsku da 'u tijelu svom grijeha naše ponese na drvo' “ (1 Pt 2, 24).⁴ Time smo i mi pozvani slijedeći Isusov primjer zauzeti stav povjerenja u Oca te svoju egzistenciju osloniti na njega, a na neki način krize nam pružaju izvanrednu priliku za to učiniti. Kada smo dovedeni do kraja naših snaga i kada se na druge ljude više ne možemo osloniti preostaje nam jedino vjera u Onog od koga sve potječe i tko drži svijet. Također vidimo da je ključno staviti Božju volju ispred svojih želja.

³ *Isto*, str. 158.

⁴ Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, *Katekizam Katoličke crkve*, Zagreb, 1994.,br. 612. (Dalje KKC)

1.2. Uzroci Isusove smrti.

Isusovo suđenje se događa pred dvije instance. To su židovska vjerska vlast i rimska državna vlast odnosno pred Pilatom. Prije nego što je došlo do samog procesa Isusovog suđenja već je židovsko vijeće pokazalo namjeru da se Isusa ubije. „A neki od njih odu farizejima i pripovjedu im što Isus učini. Stoga glavari svećenički i farizeji sazvaše Vijeće. Govorili su: Što da radimo? Ovaj čovjek čini mnoga znamenja. Ako ga pustimo tako, svi će povjerovati u nj pa će doći Rimljani i oduzeti nam ovo mjesto i narod! A jedan od njih – Kajfa, veliki svećenik one godine – reče im: Vi ništa ne znate. I ne mislite kako je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!“ (Iv 11, 46-50). U ovom tekstu već vidimo dva važna elementa o uzrocima Kristove smrti. Prvo je strah od gubljenja vlasti koji je potaknuo Židove. Drugi razlog je taj da Krist umire za druge, riječi koje Kajfa izriče se tumače kao proročki govor izrečen snagom njegove karizme kao velikog svećenika, ne od njegove vlastite osobe, te nam otkrivaju spasonosno značenje Kristove smrti.

Kod Isusovog suđenja imamo dvije optužbe koje izlaze na svijetlo. Prva optužba se tiče izгона trgovaca iz hrama, te načina na koji je to tumačeno. Stav, koji je Isus iznio kao tumačenje tog čina, je stvorio privid napada na hram. „Zatim odvedoše Isusa velikom svećeniku. I skupe se svi glavari svećenički, starješine i pismoznanci. Petar je izdaleka išao za njim do u dvor velikog svećenika. Tu je sjedio sa stražarima i grijao se uz vatru. A glavari svećenički i cijelo Vijeće, da bi mogli pogubiti Isusa, tražili su protiv njega kakvo svjedočanstvo, ali nikako da ga nađu. Mnogi su doduše lažno svjedočili protiv njega, ali im se svjedočanstva ne slagahu. Ustali su neki i lažno svjedočili protiv njega: 'Mi smo ga čuli govoriti: Ja ću razvaliti ovaj rukotvoreni Hram i za tri dana sagraditi drugi, nerukotvoreni!' Ali ni u tom im svjedočanstvo ne bijaše složno.“ (Mk 14, 53-59).

Druga optužba ticala se Isusovog mesijanskog identiteta koji ga na neki način izjednačuje s Bogom te se time protivi židovskom monoteizmu. Prva optužba je odbačena zbog nesuglasnosti među svjedocima.⁵ Druga optužba također je religiozne naravi, ali i političke jer se držalo da Mesija ima pravo na kraljevsko prijestolje u Izraelu. Prema izvještajima iz evanđelja veliki svećenik pita Isusa o Njegovom mesijanskom identitetu. „ Usta nato veliki svećenik na sredinu i upita Isusa: 'Zar ništa ne odgovaraš? Što to ovi svjedoče protiv tebe?' A on je šutio i ništa mu nije odgovarao. Veliki ga svećenik ponovno upita: 'Ti li si Krist, Sin

⁵ Usp. J. Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011., str.171.

Blagoslovljenoga?' A Isus mu reče: 'Ja jesam! I gledat ćete Sina Čovječjega gdje sjedi zdesna Sile i dolazi s oblacima nebeskim.' Nato veliki svećenik razdrije haljine i reče: 'Što nam još trebaju svjedoci? Čuli ste hulu. Što vam se čini?' Oni svi presudiše da zaslužuje smrt.' (Mk 14, 60- 65). Isus prihvaća mesijanski identitet daje židovskim religioznim vlastima opravdanje za njegovo smaknuće.⁶ „Jako je u očima 'čuvara Zakona', odnosno židovskih religijskih vlasti Isus bio bogohulitelj, on nije bio kamenovan nego razapet na križ i to od strane Rimljana koji su tada vladali Palestinom. U Rimskom carstvu razapinjanje na križ je bila politička osuda, odnosno kazna, jer je bila rezervirana za one koji su se teško ogriješili protiv Carstva. Na tu strašnu kaznu bili su osuđivani pobunjenici protiv rimske političke vlasti, odbjegli robovi, izdajice. K tomu, osuda na smrt razapinjanjem na križ imala je također za cilj obeshrabriti svaku pobunu protiv carske vlasti. Budući je Isus bio osuđen baš na tu kaznu, s pravom se, dakle, postavlja i pitanje političke dimenzije njegove osude?“⁷

Prema izvještajima o Isusovom suđenju pred Pilatom vidimo da Isus iako sebe proglašava kraljem da to ne nosi sa sobom političku dimenziju. Također možemo vidjeti da glavni motiv osude koju Pilat proglašava protiv Isusa nije očuvanje carske vlasti od nekog pobunjenika već strah za vlastitu karijeru.⁸ „Stoga su Isusovi židovski protivnici lako mogli pronaći i neki tobožnji razlog za podiznje optužnice pred Pilatom, čiji ugled u očima središnje vlasti u Rimu u tom trenutku nije bio odveć velik, te su ga poradi toga mogli lako ucijeniti.“⁹ Proces pred Pilatom kao i proces pred sinedrijem nam jasno pokazuju nepravедnost, koju smo spomenuli u prvom poglavlju, Isusove osude koja situaciju čini i pokazuje izrazito nepravедnom. Međutim ti procesi ne otkrivaju konačni razlog Isusove smrti. Do sada rečeno opisuje ono što je ljudima Isusovog vremena služilo kao poticaj da se Isusa razapne. Ali da bi se u potpunosti razumjela Kristova smrt potrebno je pogledati na teološku vrijednost Kristove smrti.

Kristova smrt je uzrokovana grijesima: „Crkva, u Učiteljstvu svoje vjere i u svjedočenju svojih svetaca, nije nikad zaboravila ovu istinu: da su 'sami grešnici bili uzročnici i počinitelji svih muka što ih je [Krist] pretrpio'. Uzimljući u obzir to da naši grijesi vrijeđaju samoga Krista, Crkva ne oklijeva pripisivati kršćanima najtežu odgovornost u Isusovoj mucu.“¹⁰ No ne bi bilo ispravno Isusovu smrt svesti samo na nekakvu kaznu za grijehе već treba to promotriti kao

⁶ Usp. *Isto*, str. 172.-175.

⁷ I. Karlić, Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista. *Bogoslovska smotra*, 74 (2004) 3, str. 875.

⁸ Usp. J. Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011., str.188.-189.

⁹ W. Kasper, *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995., str. 134.

¹⁰ KKC br. 598

objavu Božje ljubavi. „Kao objava Božje ljubavi, Isusova smrt i otkriva da 'Bog je ljubav': 'U ovom se očitova ljubav Božja u nama: Bog Sina svoga jedinorođenoga posla na svijet da živimo po njemu. U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego – on je ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijehе naše' (1 Iv 4, 9-10). Prema tome, Isusov križ nije nikakvo sredstvo božanske kazne niti Božje srdžbe nego je vrhunski izraz Božje ljubavi prema ljudima, one ljubavi koja želi praštati i pomiriti sa sobom svekoliki svijet.“¹¹

1.3. Isusovo raspeće i smrt

Dolazimo do vrhunca Kristove tragedije gdje se realiziraju Njegovi strahovi i tjeskobe i gdje zlo i nepravda svijeta nasrću na Njega u svoj svojoj sili. To je trenutak velike žalosti ali već se i tu otkrivaju znakovi nade i pobjede nad zlom, pobjede koja svoj vrhunac ima u Uskrsnuću. Isusova smrt na križu bio je šokantan događaj koji je potresao one koji su Isusa slijedili unatoč Isusovom proricanju tog događaja. Međutim ta smrt postaje jednim od bitnih temelja postuskrsnog navještaja prve Crkve.

Sva četiri evanđelja nam donose opis tog događaja te ćemo ovdje proći neke od bitnih elemenata koje nam evanđelisti donose u svojim izvještajima. „Prve Isusove riječi na križu, izrečene gotovo još za vrijeme čina raspeća, jesu prošnja za oprost onima koji tako postupaju s njime: 'Oče, oprosti im, ne znaju što čine' (Lk 23, 34).“¹² Isus utjelovljuje svoj nauk koji je predao svojim učenicima „Tada pristupi k njemu Petar i reče: 'Gospodine, koliko puta da oprostim bratu svomu ako se ogriješi o mene? Do sedam puta?' Kaže mu Isus: 'Ne kažem ti do sedam puta, nego do sedamdeset puta sedam.'“ (Mt 18, 21-22). Ovdje vidimo kako Isus prašta brojna zlodjela i uvrede koje su mu nanesene te također moli Oca za oprost onima koji mu to čine te se tako na neki način izdiže iznad zla koje mu se događa. To pokazuje jedan od načina na koje je zlo tu pobijeđeno jer ne uspijeva uči u Isusovo srce i zavladat njime već on ostaje slobodan u svojoj nutrini i vjeran onome što je govorio. Opet kao i tijekom molitve u Maslinskom vrtu pokazuje svoj stav prema patnji. „Ovo najprije znači da je Isus i na križu imao povjerenja u Boga kao Oca čiju je volju vršio u toku ministrija, a to ga je dovelo u konflikt s vjerskim poglavarima njegova naroda. Nadalje, on je učio da njegovi sljedbenici trebaju opraštati neprijateljima kako bi bili znak Božje dobrote prema opakima (Lk 6, 35-36). On na

¹¹ I. Karlić, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista. Bogoslovska smotra*, 74 (2004) 3, str.886.

¹² J.Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011. str.198.-199.

križu sam čini ono na što zove svoje učenike.“¹³ Dok je na križu, s Isusom se izruguju prolaznici, članovi sinedrija, te čak i oni koji su s njime razapeti. Te skupine ga izazivaju da pokaže svoju božansku moć i siđe s križa.¹⁴ Takvo izrugivanje možemo povezati s kušnjom u pustinji „Povede ga u Jeruzalem i postavi na vrh Hrama i reče mu: 'Ako si Sin Božji, baci se odavde dolje!' Ta pisano je: Anđelima će svojim zapovjediti za tebe da te čuvaju.,, (Lk 4, 9-10). Isus u obje situacije odbija napraviti takvu zloporabu svoje moći, te vidimo da nije došao da sebe uzdiže nego da proslavi Oca vršeći njegovu volju.

Važno je ovdje spomenuti i desnog razbojnika koji se ne izruguje s Isusom već uviđa njegovu nevinost. „Od dvojice zločinaca koji su bili raspeti s Isusom, jedan se pridružio glavarima i vojnicima u izrugivanju Isusa, a drugi je gledajući kroz tri sata Isusovu strpljivost i čuvši molitvu Bogu kao Ocu za milosrđe prema zlotvorima požalio zbog svojih stvarnih zlodjela, poželio biti kao Isus i zamolio udio u njegovu kraljevstvu. Isus mu je odgovorio: 'Zaista ti kažem: danas ćeš biti sa mnom u raj“ (Lk 23, 43).¹⁵ Iz razgovora između Isusa i desnog razbojnika otkriva nam se još jedan vid po kojemu je zlo pobijeđeno. Naime razbojnik prepoznaje zlo u svojem srcu i promatrajući Isusa uspijeva ga pobijediti. Vidimo dakle snagu pokajanja u borbi protiv zla. Čak i u posljednjim trenutcima života susret s Isusom može čovjeku omogućiti preokret koji se pokazuje spasonosnim te na taj način otvoriti put prema raj.

Jedna scena iz muke na poseban način pokazuje dubinu patnje u kojoj se Krist nalazi, a to je Njegov vapaj „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio“ (Mt 27, 46; Mk 15, 34). Vidimo da oni koji su okruživali Krista nisu razumijeli značenje tog vapaja „A neki od nazočnih, čuvši to, govorahu: 'Ovaj zove Iliju.' I odmah pritrča jedan od njih, uze spužvu, natopi je octom, natakne je na trsku i pruži mu piti. A ostali rekoše: 'Pusti da vidimo hoće li doći Ilija da ga spasi.'“ (Mt 27, 47-49). Da bi razumjeli što se tu događa zapravo treba promotriti psalam 22 iz kojeg su uzete te riječi, a što je tek prepoznato kasnije u vjerničkoj zajednici. Tako vidimo da se Krist poistovjećuje s trpećim čovjekom, ali i da taj vapaj u sebi nosi vjeru u Božji odgovor.¹⁶

¹³ M. Zovkić, Križ Isusov u Novom zavjetu kao izraz prihvaćanja nasilne smrti, *Vrhbosnensia*, 20 (2016) 1, str. 73.

¹⁴ Usp. J.Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011. str. 200.-203.

¹⁵ M. Zovkić, Križ Isusov u Novom zavjetu kao izraz prihvaćanja nasilne smrti, *Vrhbosnensia*, 20 (2016) 1, str. 74.

¹⁶ Usp. J.Ratzinger-Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011. str.204.-206.

Izvještaji iz evanđelja svi donose trenutak Kristove smrti na dramatičan način. Isus umire moleći. Sinoptici trenutak smrti prikazuju kao kozmičko i liturgijsko događanje koje je praćeno znakovima: pomračenje sunca, ustajanje mrtvih, razdiranje hramskih zavjesa, potres. Trenutak smrti je prožet aluzijama na Stari Zavjet, te je taj trenutak također prikazan kao temelj sakramenata Crkve što pokazuje izlivanje krvi i vode iz Isusovog boka. „ Oci su u ovom dvostrukom mlazu krvi i vode vidjeli sliku dvaju temeljnih sakramenata – euharistije i krštenja- koji proizlaze iz probodena Gospodinova boka, iz njegova srca. Oni su novo strujanje koje stvara Crkvu i obnavlja ljude.“¹⁷ Taj trenutak možemo vidjeti kao otvaranje Crkve prema svijetu pogana što vidimo u tome što rimski vojnik priznaje Isusa Sinom Božjim.¹⁸ „A kad satnik koji stajaše njemu nasuprot vidje da tako izdahnu, reče: 'Zaista, ovaj čovjek bijaše Sin Božji!'“ (Mk 15, 39). Nastanak Crkve događa se u Isusovoj pobjedi nad zlom. Ona će Kristovo djelo prenositi kroz povijest.

¹⁷ *Isto*, str. 216.

¹⁸ Usp. *Isto*, str. 214-215.

2. Zlo u svijetu

Nakon što smo opisali događaj Isusove smrti, pitamo se koja je uloga tih događanja u povijesti spasenja. Isusova smrt u sebi je događaj ljubavi ali i, kao što smo vidjeli, događaj pobjede nad zlom. Stoga je važno promišljati o zlu u ljudskoj povijesti. Jasno je da je riječ o temi koja i u svojim pojedinim vidovima nadilazi mogućnosti znanstvenih radova. Ograničavamo se tek na neke vidove. Posebnu pozornost ćemo posvetiti Biblijskom pogledu na patnju. Koristit ćemo se izvještajem iz knjige Postanka, koja opisuje ulazak zla u svijet, da bismo promotrili dublju narav patnje i zla. Ulazak grijeha u ljudsku povijest označio je početak patnje, ne samo fizičke već i duhovne, koja proizlazi iz udaljavanja od Boga.

Drugi dio ovog poglavlja će služiti kako bismo promotrili smrt u svijetu. Vidjet ćemo kako sekularni svijet promatra smrt. Nakon toga ćemo analizirati kako se kroz Bibliju razvijaju promišljanja o smrti, počevši od starozavjetnih koncepata Šeola kao mjesta sjena, pa sve do novozavjetnog pogleda na uskrsnuće i vječni život. Kršćanska perspektiva na smrt naglašava nadu u vječni život kroz Kristovo uskrsnuće koje pobjeđuje smrt i donosi spasenje.

Nakon toga ćemo promotriti očitavanje zla kao grijeh i krivnju koja ga slijedi. Time ćemo pokazati kako je grijeh prekid odnosa sa Bogom te da nam krivnja koja ga prati ukazuje na potrebu popravljivanja tog odnosa. Vidjet ćemo razvoj krivnje kroz Stari i Novi Zavjet. U Starom Zavjetu vidjeti ćemo kako riječ koja se odnosi na krivnju povezuje s potrebom za ispravkom zlodjela. U Novom zavjetu vidjet ćemo kako se otvara perspektiva oslobađanja od krivnje. Istaknut ćemo također problem čovjekove nemoći da ispravi počinjeno zlo te potrebu rješenja tog problema. Ovo će nam poslužiti kao prizma kroz koju ćemo promatrati soteriološko značenje Isusove smrti u posljednjem poglavlju ovog rada.

2.1. Patnja u svijetu i ulazak zla u svijet

Stanje patnje je nešto što prožima ljudsku egzistenciju, a javlja se u različitim oblicima kao što su bolest, strah, tjeskoba, samoća, krivnja i smrt. Bolest donosi fizičku bol i nelagodu, strah i tjeskoba uzrokuju duševnu bol i osjećaj nesigurnosti, samoća stvara osjećaj izolacije i napuštenosti, krivnja opterećuje savjest, a smrt donosi konačnu bol gubitka i prolaznosti.

Podjela patnje, koju nam donosi sveti papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Salvifici doloris*, ističe moralnu patnju i tjelesnu patnju. „Razlika se temelji na dvostrukosti ljudskog bića te označuje tjelesnu i duhovnu sastavnicu toga bića kao neposrednog i izravnog subjekta trpljenja. Ukoliko se barem do određenog stupnja mogu istoznačno upotrebljavati riječi 'patnja' i 'bol', tjelesna patnja ostvaruje se kad na bilo koji način 'boli tijelo', a moralna patnja jest 'bol duše'. Riječ je, dakle, o boli duhovne naravi, a ne samo o psihičkoj dimenziji boli koja prati kako moralnu tako i tjelesnu patnju.“¹⁹ Ovaj koncept pomaže nam razumjeti patnju kao višedimenzionalno iskustvo koje uključuje i fizička i duhovna motrišta, te naglašava važnost obuhvaćanja oba motrišta kako bismo potpuno razumjeli ljudsku patnju. Tjelesna patnja je uvjetno rečeno jednostavnija od moralne patnje. To je patnja koja se odnosi na tijelo razumljiva je medicini te je moguće prepoznavanje uzroka takve boli koja proizlazi iz bolesti i ozljeda tijela te je često moguće izliječiti takvu bol ili je barem ublažiti. Ipak ne želimo omalovažiti tjelesnu patnju ni one koji je trpe, međutim moralna patnja u odnosu na tjelesnu biva time teža jer je teže nju utvrditi i doseći terapijom. Opseg djelovanja i raznovrsnost moralne patnje nije manji od onog tjelesne.²⁰

Iskustvo patnje nije strano Svetom pismu, koje kroz mnoge knjige i priče opisuje ljudske borbe, boli i iskušenja kao sastavni dio vjerničkog života. „Bolest i smrt su se osjećale u Starom zavjetu kao nešto naravno i neizbježno, ali istodobno kao tragično i sablažnjivo. Naravno je da čovjek umre jer je učinjen od građe osuđene na propast.“²¹ Problem bolesti nije toliko u samom trpljenju, koliko u tome što odvaja osobu od ljudske zajednice. Bolest često dovodi do fizičke izolacije, bilo zbog potrebe za liječenjem, karantenom ili nemogućnošću sudjelovanja u svakodnevnim aktivnostima, što dodatno pogoršava osjećaj osamljenosti. „To je zajednički događaj čovječanstva; prije ili kasnije on pogađa svakoga. (...) U bolesti postoji nešto što se vrlo bolno osjeća, a to je osamljenost. Bolesnik se nađe odijeljen, po strani, isključen iz ljudske

¹⁹ IVAN PAVAO II. *Salvifici doloris Spasonosno trpljenje. Enciklika o kršćanskom smislu ljudskog trpljenja*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2003. br. 5 (Dalje SD)

²⁰ Usp. *Isto*

²¹ J. Đurin, Isus, bolest i smrt, *Spectrum*, (2008) (3-4), str. 77.

zajednice, ništa mu se ne govori, drugi se udaljuju od njega, a njegova odsutnost se iskorištava da se donesu odluke koje bi on spriječio. U tom smislu možemo reći da je bolest predokus smrtne osamljenosti.²² To iskustvo usamljenosti otkriva nam narav zla.

Zlo se tu vidi kao nedostatak dobra, odnosno ne sudjelovanje na nekom dobru. To u navedenom primjeru vidimo da dobro u kojem bi čovjek trebao sudjelovati je zajedništvo s drugim ljudima čega je lišen zbog stanja bolesti. Također možemo istaknuti da je tu istovremeno po srijedi i moralna i tjelesna patnja. Patnja je tim veća ako bi čovjek po naravi stvari trebao sudjelovati u nekom dobru, ali mu je to uskraćeno.²³

Zlo kao nedostatak dobra nam je na slikovit način prikazano u knjizi Postanka. Na početku se prikazuje da je čovjek sudjelovao u najvećem dobru, a to je bilo zajedništvo s Bogom „Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i postavio ga u svoje prijateljstvo.“²⁴ Međutim čovjek napuštajući povjerenje u Boga zlorabi svoju slobodu i griješi time se odvajajući od Boga. „Pismo pokazuje tragične posljedice toga prvog neposluha. Adam i Eva smjesta gube milost izvorne svetosti. Plaše se tog Boga o kojemu su stvorili krivu sliku, to jest kao Boga ljubomorna na svoje povlastice.“²⁵ U tome vidimo da je početak patnje u odvajanju čovjeka od Boga. Nakon toga zlo i patnja šire se svijetom. „Nakon prvog grijeha, prava 'provala' grijeha preplavljuje svijet: Kajinovo bratoubojstvo nad Abelom, opća pokvarenost kao posljedica grijeha; isto tako u Izraelovoj povijesti grijeh se očituje često, posebno kao nevjernost Bogu Saveza i kao prestupak Mojsijeva Zakona; i nakon Kristova otkupljenja, među kršćanima, grijeh se očituje na mnogo načina. Pismo i crkvena Predaja neprestano podsjećaju na prisutnost i općenitost grijeha u povijesti ljudi.“²⁶ Vidimo da se tu događa i ulazak smrti u svijet te se ona pokazuje kao jedno od očitovanja zla koje je zahvatilo svijet. Smrt kao pojavu u svijetu ćemo promotriti u idućem podpoglavlju.

²² *Isto*, str. 77-78

²³ Usp. *Isto*, SD, br.7.

²⁴ KKC, br. 396.

²⁵ *Isto*, br. 399.

²⁶ *Isto*, br. 401.

2.2. Pogled na smrt

Smrt je nešto što čeka svakog čovjeka te neizbježnost smrti čovjeka dovodi do pitanja o smislu njegovog postojanja u svijetu. Ova svijest o neizbježnosti smrti može biti izvor velike tjeskobe, ali i snažan motivator za traženje dubljeg smisla i svrhe. Pitanja poput "zašto postojim", "što je smisao mog života" i "što dolazi nakon smrti" nameću se kada se čovjek susretne sa smrću.

U našoj analizi smrti prvo moramo pogledati kako se smrt promatra izvan kršćanskog konteksta u današnjem svijetu. „Odnos prema smrti u našem se društvu na prvi pogled čini neobično proturječnim. S jedne strane postoji tabuiziranje smrti koju kao nešto neprimjetno treba što je moguće više potiskivati iz svijesti. S druge strane, suprotno tomu, razbacuje se s njom, što se savršeno podudara s općim micanjem granica stida na svim područjima.“²⁷ Iz ovih riječi vidimo čovjekov strah i tjeskobu pred smrću i njegovu potrebu da se od nje sakrije. Ali se također vidi čovjekova fascinacija njome.

Smrt možemo promatrati u barem tri dimenzije, od kojih svaka otkriva različita motrišta ovog univerzalnog ljudskog iskustva. Prva dimenzija smrti pokazuje nam smrt kao ništavilo prazne egzistencije. Ova dimenzija obuhvaća egzistencijalni strah i tjeskobu koja proizlazi iz svijesti o vlastitoj prolaznosti i konačnosti. Druga dimenzija smrti je fizički proces razgradnje koji završava umiranjem. Ova dimenzija naglašava biološko motrište smrti, gdje tijelo prolazi kroz prirodne procese starenja, bolesti i na kraju prestanak funkcija koje definiraju život. Ova fizička komponenta smrti uključuje medicinske i znanstvene perspektive koje proučavaju kako i zašto organizmi umiru. Treća dimenzija smrti je sebedarje koje se događa kada čovjek napušta vlastite prednosti radi više vrednote. Ova dimenzija smrti odnosi se na duhovno i altruistično predavanje sebe za veće dobro. Primjeri uključuju herojske čine samopožrtvovanja gdje pojedinci riskiraju ili gube svoj život za spašavanje drugih, za obranu moralnih načela ili za postizanje viših ciljeva.²⁸ Proširujući ove tri dimenzije smrti, možemo bolje razumjeti složenost i višeznačnost ovog iskustva. Svaka dimenzija nudi različite uvide i perspektive koje nam pomažu da se nosimo s vlastitom smrtnosti i da cijenimo vrijednost života. Kroz ove dimenzije, smrt nije samo kraj, već i prilika za dublje razumijevanje, duhovni rast i ostvarenje viših vrijednosti koje nadilaze fizičku egzistenciju.

²⁷J. Ratzinger Benedikt XVI, *Eshatologija. Smrt i vječni život*, Verbum, Split, 2016. str 77.

²⁸ Usp, *Isto*, str. 99.

Dalje treba pogledati biblijski razvoj pogleda na smrt kako bismo došli do potpunijeg razumijevanja te pojave. Rano Židovstvo smrt gleda kao normalno ispunjenje života gdje čovjek umire star i sit od života. Rana smrt ili smrt bez djece promatrala se kao kazna te se to smatralo posljedicom grijeha. Smrt se ipak ne promatra kao potpuni nestanak već se smatra da se smrću ulazi u Šeol gdje se nastavlja egzistencija kao sjena te je smrt promatrana kao zatočeništvo bez komunikacije. S vremenom se razvija ideja prema kojoj vjera u Jahvu i zajedništvo s njim mogu nadići fizičku smrt. U knjizi o Jobu vidimo da se smrt, patnja i odbačenost odvajaju od krivnje i grijeha. U najnovijim knjigama Starog zavjeta razvija se ideja da zajedništvo s Bogom znači život koji je jači od smrti te se javljaju ideje i o uskrsnuću mrtvih.²⁹

Novi zavjet gradeći na Starom ne donosi toliko nove misli koliko nove događaje. „No ostaje pitanje kakvo se vrednovanje smrti krije u ovome novom svjetlu. Glede toga najprije treba reći da Novi zavjet nedvojbeno sadržava temeljno usmjerenje Starog zavjeta. Ni u znaku križa ne događa se slavljenje smrti koje bi stupilo na mjesto prijašnjeg radovanja životu. „Da“ životu i prosudba smrti kao nečega protubožjega još se jednom snažno očituje na koncu novog zavjeta u Knjizi otkrivenja (Otk 20, 12ss). Na koncu more, kao mitska slika podzemlja, svijeta smrti, mora predati svoje mrtve, nakon čega se smrt i Had, tj. biti mrtav, zajedno bacaju u ognjeno jezero i zauvijek spaljuju. Smrt više ne postoji. Postoji još samo život.“³⁰

Da sumiramo današnji svijet nam puža vrlo površan pogled na smrt, s jedne strane zato što zazire od sučeljavanja sa smrću, a s druge strane zbog banaliziranja smrti kao sredstva zabave. Biblijski pogled na smrt pruža nam dublji uvid. Prvo je smrt predstavljena kao prirodna pojava čiji bi se uranjeni dolazak smatrao kaznom. Nakon toga se razvijaju ideje o nastavku egzistencije, prvo kao sjene koja je odijeljena od komunikacije. Zatim se razvija ideja o zajedništvu s Bogom koje to nadilazi te se smrt i odbačenost prestaju promatrati isključivo kao posljedica grijeha. U Novom zavjetu dolazi do ostvarenja tih ideja te je smrt predstavljena kao protubožja stvarnost koja će biti osuđena i uništena. „Doista, po čovjeku smrt, po Čovjeku i uskrsnuće od mrtvih! Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Kristu svi biti oživljeni. Ali svatko u svom redu: prvina Krist, a zatim koji su Kristovi, o njegovu Dolasku; potom – svršetak, kad preda kraljevstvo Bogu i Ocu, pošto obeskrjepi svako Vrhovništvo, svaku Vlast i Silu. Doista, on treba da kraljuje dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje. Kao

²⁹ Usp. *Isto*, str. 87.-96.

³⁰ *Isto*, str. 97.

posljednji neprijatelj bit će obeskrijepljena Smrt., (1 Kor 15, 21-26). Kršćanstvo se pokazuje kao religija koja je radikalno usmjerena životu te vjeruje Bogu živih. Sama tema smrti je nešto o čemu bi se moglo u nedogled pisati, ali ovaj kratki osvrt će poslužiti potrebama ovog rada te ćemo u kontekstu ovdje opisanog kasnije promotriti Kristovu smrt.

2.3. Grijeh i krivnja

Grijeh i krivnja predstavljaju jedan od temeljnih problema s kojim se čovječanstvo susreće te su ljudi često nemoćni sami izaći na kraj s tim problemom. Grijeh narušava red u životu pojedinca ali i društva. „Grijeh je prekršaj protiv razuma, istine, ispravne savjesti; prijestup je istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu, zbog izopačene privrženosti nekim dobrima. On ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku solidarnost; definiran je kao »riječ, čin ili želja protiv vječnog Zakona.,“³¹ Kao što smo već spomenuli kada smo govorili o pojavi patnje unutar Knjige postanka grijeh je također ono preko čega zlo ulazi u svijet. Vidimo da je on protivljenje volji Božjoj i težnja za ostvarivanjem svoje volje. Krivnja je pojava koja slijedi grijeh. “ Prema Psihologijskom rječniku (Petz, 1992) krivnja predstavlja: neprijatan emocionalni doživljaj koji prati saznanje o kršenju ili narušavanju moralnih normi i pravila ponašanja.“³² Na individualnoj razini, grijeh može uzrokovati osjećaj nesklada unutar sebe, osjećaj udaljenosti od vlastitih moralnih ili duhovnih ideala, te osjećaj krivnje koji može biti paralizirajući. Ova unutarnja borba može dovesti do anksioznosti, depresije i drugih psiholoških problema.

Čovjek ima potrebu ispraviti počinjenu štetu kako bi se oslobodio krivnje, ali često je nemoguće samom čovjeku ispraviti počinjeno zlo. Postoje situacije u kojima je teško ili čak nemoguće pojedincu samostalno ispraviti počinjeno zlo. Šteta može biti toliko velika ili nepovratna da pojedinačni naponi nisu dovoljni. Na primjer, ozbiljni zločini, poput nasilja ili teških nepravdi, često ostavljaju duboke i trajne posljedice koje se ne mogu jednostavno poništiti. Čovjek koji nosi krivnju osjeća se odgovornim pred nečim ili nekim što je izvan njega i njega nadilazi. Savjest čovjeka osuđuje zbog kršenja vlastitih etičkih normi ili univerzalnog morala. Možemo zaključiti da čovjek zapravo osjeća odgovornost pred Bogom te krivnja i osuda savjesti označavaju čovjekovu potrebu da se pomiri s Bogom. Kao što smo već spomenuli čovjeku je često nemoguće ispraviti počinjeno zlo. To posebno dolazi do izražaja

³¹ KKC, br. 1849.

³² I. Habazin, Krivnja i oprost, *Nastavnička revija*, 2 (2021) 1, str 69.

kada se grijeh gleda u kontekstu uvrede Bogu te čovjek kao ograničeno biće ne može to popraviti. Bit grijeha je u njegovom prekidanju veze s Bogom. „Grijeh je prisutan u čovjekovoj povijesti: bilo bi uzaludno pokušavati za to ne znati ili toj tamnoj stvarnosti davati druga imena. Da se pokuša shvatiti što je grijeh, treba ponajprije priznati duboku vezu čovjeka s Bogom, jer izvan tog odnosa zlo se grijeha ne dá razobličiti u svojoj pravoj biti kao odbijanje i opiranje Bogu, dok i dalje pritište na čovjekov život i na povijest.“³³

U pogledu grijeha kao prekida odnosa s Bogom i krivnja se otkriva kao ono što ona u stvarnosti je, a to je patnja zbog narušenog odnosa s Onim koji je izvor života, smisla i postojanja uopće. Kada osoba počini grijeh, ona ne samo da prekrši moralne zakone, već narušava svoj odnos s Bogom, koji je krajnji izvor svega što je dobro, istinito i lijepo. Čovjek teži za ponovnom uspostavom tog odnosa, te iako ta patnja može biti poticaj za preispitivanje sebe i pokajanje, to nije dostatno za ponovnu uspostavu tog odnosa. Da bismo produbili razumijevanje krivnje dalje možemo vidjeti kako je ona prikazana unutar Biblije.

„Starozavjetna imenica za krivnju jest *āšam* i u predegrzijskim biblijskim ulomcima znači kazna koju je Bog pripremio kao osvetu za čovjekov počinjeni grijeh (...) imenica *āšam* u 1 Sam 6, 3 ne znači samo ‘grijeh’ nego i ‘odštetu’ za počinjeni grijeh. Drugim riječima, *āšam* je izraz kojim se u Starom zavjetu koristi ne samo za krivnju ili odgovornost nego i za nadoknadu, odštetu, odnosno naplatu zbog krivnje koju teologija stručno naziva retribucijom.“³⁴ U Starom zavjetu je dakle krivnja usko povezana s ispravljanjem štete. No nije jasno je li retribucija unutar tog konteksta označava brisanje krivnje.³⁵

Novi zavjet radi po pitanju krivnje svojevrsni zaokret. Isus nalaže otpuštanje krivnje onima koji se ogriješe o nekoga neovisno o retribuciji. „Novozavjetni pisac morao je poznavati ovaj starozavjetni pravni termin koji ne samo da pretpostavlja zadovoljštinu nego zadržava i krivnju, pa stoga hotimično izostavlja rigidni starozavjetni termin, a koristi se umjerenim *ἀμαρτάνω* koji ne pretpostavlja zadovoljštinu, a briše krivnju i tako jasno ističe razliku između starozavjetnoga razumijevanja krivnje i novozavjetnoga pravila o grijehu.“³⁶ Isus u svojem djelovanju otvara novu perspektivu prema krivnji kao nešto čega se može osloboditi mimo izvršavanja retribucije. Ipak i u Novom zavjetu se vidi zahtjev da se dogodi obraćenje i prestane

³³ KKC, br. 386.

³⁴ D. Turalija, Krivnja, kajanje i pomirenje u konceptualnoj perspektivi Svetoga pisma i kršćanskih denominacija, *Diacovensia*, 24 (2016) 4, str. 523.

³⁵ Usp. *Isto*, str. 523.

³⁶ *Isto*, str. 524.

hoditi po griješnom putu.³⁷ „Pogriješi li tvoj brat, idi i pokaraj ga nasamo. Ako te poslušaj, stekao si brata. Ne poslušaj te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja. Ako ni njih ne poslušaj, reci Crkvi. Ako pak ni Crkve ne poslušaj, neka ti bude kao poganin i carinik. Zaista, kažem vam, što god svezete na zemlji, bit će svezano na nebu; i što god odriješite na zemlji, bit će odriješeno na nebu.“ (Mt 18, 15-18).

³⁷ Usp. *Isto*, str. 525.

3. Svrha Isusove smrti

U ovom poglavlju ćemo pokazati kakvu ulogu ima Kristova smrt u sučeljavanju sa zlom u svijetu kako je opisano u prethodnom poglavlju. Kristova smrt na križu nije samo povijesni događaj, već ključni trenutak otkupljenja, koji nam pomaže razumjeti kako se nositi s patnjom, smrtnošću i krivnjom. Prvo ćemo vidjeti kako nam Kristova smrt otkriva da se nosimo s patnjom. Kristova smrt na križu otkriva duboku istinu o patnji i kako se s njom nositi. Patnja je univerzalno iskustvo čovječanstva, no Kristov križ pruža potpuno novu perspektivu. Kristova smrt ne samo da pokazuje kako se nositi s patnjom, već nam otkriva da patnja, iako teška, može imati otkupiteljsku vrijednost. Nakon toga ćemo opisati ključnu ulogu Kristove smrti u tome da nas oslobodi smrti i kako nam to daje novu perspektivu na našu smrt. Krist je, umirući na križu i uskrsnuvši, pobijedio smrt i otvorio put vječnom životu. Njegova smrt nije kraj, već prijelaz u novi život. Na kraju ćemo pokazati kako Kristova smrt otvara put oslobođenju od grijeha i krivnje. Grijeh i krivnja opterećuju čovjeka i odvajaju ga od Boga, ali Kristovom žrtvom na križu dolazi do pomirenja između Boga i čovjeka. Krist je preuzeo na sebe grijeha svijeta, omogućujući svakom čovjeku da bude oslobođen od tereta grijeha. Kroz poglavlje ćemo vidjeti kako nam je Krist u sakramentima ostavio sredstva našega spasenja i pokazati značajnost njegove smrti u davanju snage tim sakramentima. Svaki sakrament na poseban način aktualizira Kristovu otkupiteljsku žrtvu i omogućuje nam pristup plodovima te žrtve. Ovdje ćemo se ograničiti na neke vidove sakramenata kršćanske inicijacije.

3.1. Sudioništvo u Kristovim patnjama i ulazak otkupljenja u svijet.

U prošlom smo poglavlju kao prvo očitavanje zla u svijetu opisali patnju. Ovdje ćemo vidjeti na koji način Kristova smrt u sebi nosi rješenje za taj problem. Prvo bi bilo dobro spomenuti ono što smo već napisali u prvom poglavlju. To je da je Krist ljudima dao primjer kako se nositi s patnjom i kakav je ispravan stav koji pred njom zauzeti. Krist moleći da se izvrši volja Očeva u Getsemanskom vrtu otkriva da je jedan od načina nadilaženja patnje povjerenje u Oca. Također nam se u Isusovom praštanju otkriva drugi način nadilaženja patnje, jer To je bio znak da je on zadržao unutarnju slobodu. Ipak svesti Krista na samo hrabri primjer nekoga tko trpi nepravedno zlo bi bilo previše površno.

Njegovo se djelo ne smijeniti shvatiti samo kao čin milosrđa ili humanitarnog djelovanja, što se često može zamijeniti s običnim činovima dobrote. „Međutim, Isusovo služenje svojim ne smije biti shvaćeno samo kao neko humanitarno ponašanje. (...) Stoga je autentično oslobođenje, koje je Isus donio, oprostjenje od krivnje pred Bogom. Novo zajedništvo koje je On donio i zasnovao bilo je zajedništvo s Bogom.“³⁸ Ova dimenzija Isusova služenja otkriva dublju teološku stvarnost. On ne dolazi samo da bi pomogao ljudima u njihovim materijalnim i fizičkim potrebama, već da bi ponudio duhovno oslobođenje. Isusovo oslobođenje ne odnosi se samo na fizičko zdravlje ili blagostanje, već na oslobođenje od grijeha, krivnje i zla. Iako je taj put za oslobođenje sada otvoren, ne nalaze ga svi. U ovom kontekstu Kristova smrt predstavlja rješenje problema zla u svijetu na vrlo specifičan način. Isus ne samo da govori o Kraljevstvu Božjem, već ga svojim životom i smrću ostvaruje. On donosi način postojanja kojeg traži da njegovi sljedbenici nasljeđuju. Ovaj način postojanja karakterizira sebedarje, spremnost da se napusti vlastiti interes pa čak i da se položi vlastiti život u svrhu služenja Bogu i drugima.

Kristovo djelo na križu je djelo otkupljenja te se u tome nalazi važnost njegove smrti. „U Kristovom križu nije se samo trpljenjem izvršilo otkupljenje nego je otkupljena i sama ljudska patnja. Krist je – bez ikakvog osobnog grijeha- uzeo na sebe 'sveukupno zlo grijeha'. Iskustvo tog zla odredilo je neusporedivu mjeru Kristove patnje koja postade cijenom otkupljenja.“³⁹ Ovaj tekst iz misli sv. Ivana Pavla II. nam otkriva istinsku dubinu događaja muke i smrti Kristove. Vidimo da se u prvom redu patnja pretvara u sredstvo po kojem se događa otkupljenje čovječanstva. Postajući sredstvom otkupljenja i sama patnja biva otkupljena postajući nešto što

³⁸ W. Kasper , *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995., str. 143.

³⁹ SD, br. 19.

povezuje Boga i čovjeka. Krist je tijekom svoje muke proživio tjelesne patnje i moralne patnje koje zahvaćaju čovječanstvo te omogućio čovjeku da sudjeluje u otkupljenju povezujući svoje patnje s njegovim. „Svaki čovjek sudjeluje u otkupljenju. Svaki je također pozvan da sudjeluje u onoj patnji po kojoj se izvršilo otkupljenje. Pozvan je da sudjeluje u patnji po kojoj je također otkupljena svaka ljudska patnja. Izvršujući djelo otkupljenja po patnji, Krist je također ljudsku patnju uzdigao na razinu otkupljenja.“⁴⁰ Patnja dakle dobiva novu dimenziju te ona prestaje biti samo čovjekovo iskustvo nedostatka dobra, već postaje sredstvo do postizanja još većeg dobra, a to je zajedništvo s Bogom.

Kršćani su pozvani ne samo da trpe patnju, već da aktivno rade na ublažavanju patnje drugih što je konkretan način sudjelovanja u Kristovom djelu otkupljenja. Svaka ljudska patnja, koja je prožeta ljubavlju i žrtvom, postaje dijelom Kristove otkupiteljske patnje čime se nastavlja djelo spasenja u svijetu. U konačnici, Kristova smrt otkriva dublju svrhu ljudske patnje i smrti. Ona nije besmislena ili samo kazna za grijeh, već može postati izvorom otkupljenja i milosti. Patnja, kada je povezana s Kristovom patnjom, postaje načinom na koji se ostvaruje Božja ljubav u svijetu, vodi ka duhovnom rastu i konačnom spasenju.

Kristovo otkupiteljsko djelo možemo usporediti s opisom ulaska zla u svijet. Naime u prošlom poglavlju smo opisali kako je zlo ušlo u svijet služeći se opisom iz knjige Postanka. Vidjeli smo da je zlo bilo u prekidu odnosa s Bogom. Tu nam usporedbu donosi sv. Pavao u Poslanici Rimljanima „Zbog toga, kao što po jednom Čovjeku uđe u svijet grijeh i po grijehu smrt, i time što svi sagriješite, na sve ljude prijeđe smrt... Doista, do Zakona bilo je grijeha u svijetu, ali se grijeh ne ubraja kad nema zakona. Da, ali smrt je od Adama do Mojsija doista kraljevala i nad onima koji ne sagriješite prekršajem sličnim kao Adam, koji je pralik. Onoga koji ima doći. Ali s darom nije kao s grijehom. Jer ako su grijehom jednoga mnogi umrli, mnogo se obilatije na sve razlila milost Božja, milost darovana u jednom čovjeku, Isusu Kristu.“ (Rim 5, 12-15). Pavao nam otkriva da je Krist, novi Adam, donio otkupljenje tamo gdje je prvi Adam donio grijeh i smrt⁴¹. U Kristu milost nadilazi grijeh, a Božja ljubav vraća čovjeka u zajedništvo s Bogom. Dakle u Kristovom djelu dolazi do izljeva Božje milosti kojim se popravljaju ono što je narušeno čovjekovim grijehom i otvara se prava istina o stvarnosti. „ U

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Pojam otkupljenja u Pavlovim spisima ističe jednu od ključnih dimenzija Kristova otkupiteljskog djela. „Kada Pavao razmatra 'otkupljenje' kao jedan od učinaka Kristova događanja, priznaje da su Kristova muka, smrt i uskrsnuće otkupnina kojom se oslobađaju grešnici od ropstva.“ D. Hercsik, *Gospodin Isus. Studija o kristologiji i soteriologiji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2023., str. 91.

njemu se na nov način i još čudesnije objavila glavna istina o stvaranju što je svjedoči knjiga Postanka kad više puta ponavlja: 'I vidje Bog da je dobro'. Izvor je dobra u Mudrosti i Ljubavi. U Isusu Kristu vidljivi svijet što ga Bog stvori za čovjeka — taj svijet koji je pošto je u njega ušao grijeh 'podložan raspadljivosti' — iznova zadobiva izvornu vezu sa samim božanskim izvorom Mudrosti i Ljubavi. Doista, 'Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga Sina jedinorođenca'. Kao što je u čovjeku-Adamu ta veza slomljena, tako je u Čovjeku-Kristu iznova povezana.⁴² Kristovim otkupiteljskim djelom ponovno je čovjek vraćen u odnos s Bogom. Time što je uzeo na sebe sve posljedice grijeha, uključujući patnju i smrt, Krist je omogućio čovjeku da se oslobodi tih okova. Njegova žrtva na križu nije samo čin otkupljenja, već i čin obnove. Kristovo djelo se ne svodi samo na ispravljanje onog što je narušeno grijehom nego je otvaranje puta za sudjelovanje u Božanskom životu.

⁴² IVAN PAVAO II. *Redemptor hominis-otkupitelj čovjeka. Enciklika u kojoj se papa Ivan Pavao II. Na početku svoje papinske službe obraća svojoj braći u biskupstvu, svećenicima, redovničkim zajednicam, sinovima i kćerima Crkve i svim ljudima dobre volje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997. str 19.-20.

3.2. *Pobjeda nad smrću*

U prethodnom poglavlju smo otvorili temu smrti te pokušali opisati tu pojavu gledajući kroz različite prizme. Promotri smo kako sekularni svijet gleda na smrt i istaknuli površnost tog gledanja. Promotri smo smrt kroz tri dimenzije kroz koje možemo promatrati smrt: ništavilo prazne egzistencije, fizički proces razgradnje i sebedarje koje se događa kada čovjek napušta vlastite prednosti. Također smo opisali biblijski razvoj ideje smrti. Dok smo smrt tako analizirali, dala se već naslutiti nova perspektiva koja nam se otvara kada promotrimo Kristovu smrt. U Kristovoj smrti vidimo da se On s njome susreo na sve tri dimenzije koje smo naveli. U ništavilu prazne egzistencije, Krist je iskusio krajnje napuštanje, čak i osjećaj Božje napuštenosti na križu kada je zavapio: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Mt 27, 46).

U fizičkom procesu, njegovo tijelo je prošlo kroz smrt i polaganje u grob. No, posebno je značajno sebedarje, gdje se Krist dragovoljno predao smrti dajući svoj život kao otkupninu za mnoge. Također kada promatramo biblijsku analizu vidimo otkrivanje smrti kao sile koju Krist poražava. Ovdje ćemo pokušati dublje ući u to kako Krist poražava smrt i istaknuti njegovu smrt kao ključan korak u Kristovoj pobjedi. U tu svrhu od posebnog interesa nam je perspektiva na smrt kao sebedarja jer promatrajući Kristovu smrt u tom kontekstu očituje se prvi pokazatelj njegove pobjede. „Nakon što je prihvatio da ga krsti s grešnicima, Ivan je Krstitelj vidio i pokazao u Isusu jaganjca Božjega koji oduzima grijeh svijeta. On tako očituje da je Isus u isti mah i sluga patnik koji se, šuteći, pušta voditi na mučenje noseći grijeh mnoštva, i Vazmeni jaganjac, simbol otkupljenja Izraelova u vrijeme prve Pashe. Sav Kristov život izražava njegovo poslanje: da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge.“⁴³ Tim je sebedarjem Krist dao primjer ljudima kako se nadilazi smrt.

Nadalje da bi pokazali važnost Kristove smrti vraćamo se na ono što smo napisali u prvom poglavlju. Voda i krv koje teku iz Kristovog boka predstavljaju sliku sakramenta krštenja i euharistije. Vidimo dakle da ti sakramenti vuku svoju snagu iz Kristove žrtve. Tim sakramentima je omogućen pristup plodovima Kristove pobjede njegovoj Crkvi. Sveti Pavao kaže o krštenju: „Ili zar ne znate: koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni. Krštenjem smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života. Ako smo doista s njime srasli po sličnosti smrti njegovoj, očito ćemo srasiti i po sličnosti njegovu uskrsnuću. Ovo znamo: naš

⁴³ KKC, br. 608.

je stari čovjek zajedno s njim raspet da onemoća ovo grešno tijelo te više ne robujemo grijehu. Ta tko umre, opravdan je od grijeha. Pa ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njime. Znamo doista: Krist uskrišen od mrtvih, više ne umire, smrt njime više ne gospoduje. Što umrije, umrije grijehu jednom zauvijek; a što živi, živi Bogu. Tako i vi: smatrajte sebe mrtvima grijehu, a živima Bogu u Kristu Isusu!“ (Rim 6, 3-11). Iz Pavlovog teksta vidimo da nam je Kristovom smrću omogućeno sjedinjenje s Kristom i u našoj smrti. Time nam se otvara nada u Uskrsnuće.

Euharistija kao spomen čin muke, smrti i uskrsnuća također nas svojom snagom na posebni način povezuje s Kristom. „Taj Gospodinov nalog izvršavamo slaveći spomen-čin njegove žrtve. Tim činom prinosimo Ocu ono što nam je on sâm dao: darove njegova stvaranja, kruh i vino, što su snagom Duha Svetoga i Kristovim riječima pretvoreni u Tijelo i Krv Kristovu: Krist na taj način biva stvarno i otajstveno prisutan.“⁴⁴ U Euharistiji imamo vrhunac onog što smo već spomenuli, a to je sudioništvo u Kristovoj patnji te njegovu nazočnost u povijesti. Vidjeli smo u drugom poglavlju kada smo govorili o razvoju ideje smrti kroz Bibliju da zajedništvo s Bogom ima veću moć od smrti. Preko sakramenata koji imaju svoj izvor u Kristovoj smrti mi postizemo to zajedništvo s Bogom.

Tako možemo reći da nam Kristova smrt rješava problem smrti; ne samo tim što u Kristu imamo primjer dobrog umiranja, već i time što je ona ključna u ostvarivanju zajedništva između Boga i ljudi čime mi uspijevamo prevladati svoju smrt. Smrt prestaje biti nešto od čega se treba bježati i zazirati kao što je često slučaj u sekulariziranom svijetu. Također vidimo da ona nije nešto banalno što služi zaokupljanju pažnje. Smrt je duboka i egzistencijalna stvarnost koja prijete svakom čovjeku. Međutim Krist ulazeći u smrt nju pobjeđuje. Time i nas oslobađa njenih okova i otvara nam put životu. Smrt Krista, dakle, nije samo događaj u povijesti, već ključan trenutak u Božjem planu spasenja. Kristova smrt nije bila jednostavna smrt običnog čovjeka, već smrt koja je imala kozmičke i vječne posljedice. Njegova smrt je pomirila čovjeka s Bogom, donijela oprostjenje grijeha i otvorila vrata vječnom životu. Smrt, koja je prije bila nepobjediva sila, sada je postala poraženi neprijatelj.

⁴⁴ *Isto*, br. 1357.

3.3. Otkupljenje od grijeha i novi život

Kao što smo opisali u prethodnom poglavlju čovjek pred grijehom i krivnjom osjeća vlastitu nemoć. Već smo se do sada dotakli toga kako je Krist umro za naše grijeha. O tome smo posebno pričali kada smo naveli u drugom dijelu prvog poglavlja teološke razloge Kristove smrti. Spomenuli smo u trećem dijelu drugog poglavlja kako čovjek teži tome da ispravi štetu koju je počinio, ali to ne može. Posebno smo naglasili nemoć čovjeka da se iskupi Bogu zbog prijestupa koji je učinio. Grijeh, kao stanje odvojenosti od Boga, nosi sa sobom teret koji sami ne možemo ukloniti. Kao i problemima smrti i patnje Isusova žrtva na križu tu nudi rješenje. „Sveti Pavao se služi brojnim i slikovitim izrazima da bi objasnio spasenje. Ono je pomirenje – jer nas je 'Bog u Kristu svijet pomirio sa sobom' (2 Kor 5, 9) i 'uklonio neprijateljstvo' (Rim 5, 9s) između Njega i nas. U Poslanici Galaćanima služi se slikom otkupljenja (Gal 3, 13; 4,4s; 5, 20) od ropstva, a pojam oslobođenja nalazimo u više poslanica. Oslobođeni smo 'od vlasti grijeha' (Rim 8, 1s; 6, 18-22) da bismo služili pravednosti u slobodi, koja tek u Duhu postaje potpuna (2 Kor 3, 17)⁴⁵ Vidimo dakle da Kristovom žrtvom bivamo pomireni s Bogom i oslobođeni od grijeha. Također vidimo da je ta sloboda dana da bismo živjeli u pravednosti. Sloboda koju primamo od Krista nije samo oslobođenje od grijeha, već i poziv na novi način života. To je u skladu s onim što smo rekli da se traži obraćenje kada je u pitanju oprostjenje od grijeha.

Pojam "novo stvorenje" koji nalazimo u kršćanskoj teologiji, a osobito kod apostola Pavla, duboko je povezan s temom spasenja i preobrazbe koju Bog ostvaruje u Kristu. Novo stvorenje označava radikalnu preobrazbu koja se događa u osobi koja prihvaća Krista i njegovo spasenje. Bog u Kristu stvara novo čovječanstvo. Novo stvorenje se odnosi na preobraženje ljudske naravi koja je bila ranjena grijehom i osuđena na smrt. U starom stvorenju, ljudi su bili pod vlašću grijeha, odvojeni od Boga i osuđeni na smrt zbog Adamova pada. Međutim, Kristovim dolaskom i njegovom otkupiteljskom žrtvom otvara se mogućnost obnove čovječanstva. U Kristu, ljudi su oslobođeni od tiranije grijeha i smrti te postaju dio novog stvorenja, nove zajednice Božjih izabranika. S novim stvorenjem dolazi i novi život, život određen za sudjelovanje u Božjoj slavi. To predstavlja novi način postojanja za ljude.⁴⁶

⁴⁵ A. Mateljan, Božje milosrđe i naše spasenje. Soteriološke teorije i Drugi vatikanski koncil, *Bogoslovska smotra*, 86 (2016) 3, str. 600.-601.

⁴⁶ D. Hercsik, *Gospodin Isus. Studija o kristologiji i soteriologiji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2023., str. 94-95

Prema teoriji sv. Augustina Kristova žrtva je cijena po kojoj su svi ljudi otkupljeni vlasti grijeha. Međutim naglašeno je da Bog i Sotona nisu jednaki, te da je Kristova žrtva čin ljubavi, a ne trgovina. Sv. Anselmo piše da je Kristovom žrtvom uspostavljen princip reda koji je narušen grijehom. Problem te teorije je što stvara sliku neumoljivog Boga koji je više zaokupljen redom nego ljubavlju.⁴⁷ Krist je svojom žrtvom na križu omogućio ponovni pristup Bogu uzevši na sebe naše grijeha. Time se ne samo otvara put pomirenja s Bogom, već se nudi i perspektiva za oslobođenje od krivnje koja nas često pritišće. Prihvatajući slobodu koju nam je Krist dao i sjedinjavajući se s Njime možemo nadići zlo u svojem srcu te nam je put prema Kraljevstvu Božjem otvoren. Primjer toga smo već naveli kada smo opisivali Kristovu smrt.

Primjer te oslobađajuće moći Kristove žrtve nalazimo u događaju na križu kada su s Isusom raspeti dvojica razbojnika. Jedan od njih, poznat kao "dobri razbojnik", kajući se i priznajući svoja nedjela, biva primljen u Kraljevstvo Božje. Ovaj prizor zorno ilustrira kako Kristova smrt omogućuje svakome tko se iskreno kaje i prizna svoje grijeha, ulazak u Božju milost. Kristov primjer i Njegova žrtva na križu pokazuju kako je milosrđe dostupno svima, bez obzira na težinu njihovih grijeha. U svojoj najdubljoj agoniji Krist nije zaboravio ljubav i opraštanje čime je pokazao da su Božja ljubav i milost beskrajne.

Ovdje još smatramo korisnim spomenuti sakrament ispovijedi. Tim sakramentom se mirimo s Bogom i ljudima. Tu se obnavlja opraštenje grijeha koje je primljeno u sakramentu krštenja; za kojeg smo već spomenuli da dobiva snagu iz Kristove žrtve. „Ispovijed je susret s Božjim praštanjem i milosrđem koje nam je poklonio Isus a koje nam je preneseno služenjem Crkve. U tom djelotvornom znaku milosti i susreta s milosrđem bez granica, daruje nam se lice Boga koji poznaje kao nitko drugi naše ljudske slabosti i postaje nam blizak svojom svestranom ljubavi.“⁴⁸ Vidimo dakle da je ispovijed sredstvo pomoću kojeg se aktualizira Kristovo osloboditeljsko djelo. Sakrament ispovijedi nije samo čin traženja oprosta, već i čin pomirenja i obnove. Kroz ispovijed, vjernik priznaje svoje grijeha pred svećenikom koji djeluje in persona Christi, odnosno u osobi Krista. Na taj način vjernik doživljava izravan susret s Božjim milosrđem. Ovo iskustvo pomirenja oslobađa od grijeha i od krivnje ili makar otvara put oslobođenja od krivnje, omogućujući vjerniku da osjeti olakšanje i obnovu. Oslobođenje od krivnje kroz ispovijed omogućuje vjerniku da se ponovno vrati na put pravednosti i svetosti.

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 604.-605.

⁴⁸ S. Čovo, Ispovijed u životu današnjeg katolika, *Služba Božja*, 47 (2007) 3, str. 318.

Ova neprekidna mogućnost obnove i povratka Bogu svjedoči o neograničenoj milosti koja nam je dana kroz Krista.

Zaključak

Iz ovog rada možemo zaključiti kako Kristova smrt ima važnu ulogu u povijesti spasenja na više dimenzija. Kristova smrt na križu nije samo povijesni događaj, već središnji trenutak u kršćanskom shvaćanju otkupljenja, koji nudi duboke duhovne i teološke implikacije na nekoliko razina. Prvo što se vidi iz rada je da Krist može služiti kao primjer kako se ponašati kada smo suočeni sa zlom koje zahvaća svijet. Pokazuje da je ispravan stav koji treba zauzeti u životu, stav povjerenja prema Bogu i prepuštanja njegovoj volji. Krist ne bježi od patnje niti se protivi volji Božjoj, već prihvaća križ s potpunim povjerenjem u Boga. Njegov primjer nam pokazuje kako se i mi trebamo postaviti u životu: s povjerenjem, predanjem i prepuštanjem Božjoj volji. Kristova smrt demonstrira da, unatoč prisutnosti zla, čovjek može izabrati put vjere i ljubavi, čak i u najvećim izazovima. Krist ulazeći u ljudsku patnju omogućuje čovjeku da se preko svoje patnje s njime sjedini te se u tome otkriva smisao ljudske patnje koja na taj način postaje otkupiteljska. Patnja, koja je često doživljena kao besmislena i destruktivna, kroz Kristovu žrtvu dobiva novi smisao. Postaje način sudjelovanja u otkupljenju svijeta, put prema duhovnom preobraženju i sredstvo za osobno i kolektivno spasenje. Kristova smrt na križu pokazuje kako čak i najteža patnja može biti prožeta ljubavlju i nadom te poslužiti kao sredstvo približavanja Bogu. Vidimo da je smrt Kristova koja vodi uskrsnuću ključna u novom stvaranju koje počinje uskrsnućem. Njegova pobjeda nad smrću budi nadu u vječni život i konačnu pobjedu nad svim oblicima zla, uključujući smrt, koja je do tada bila najveći neprijatelj čovječanstva. Krist umrijevši za mnoge daje otkupninu i ponovno otvara put zajedništvu s Bogom te omogućava oslobođenje od krivnje pred kojom je čovjek inače nemoćan. Njegova smrt, podnesena kao savršena žrtva, omogućava pomirenje između Boga i čovjeka. Prije Kristove smrti, čovjek je bio nemoćan pred krivnjom i grijehom, ali kroz Kristovu žrtvu otvara se put prema oslobođenju. Kristova smrt podnesena kao savršena žrtva služi kao izvor snage za sakramente koje Crkva baštini kao sredstva spasenja. Sakramenti, poput krštenja, euharistije i pokore, ne bi imali svoju spasenjsku snagu bez Kristove smrti. Kroz te sakramente, vjernici pristupaju plodovima Kristove žrtve i postaju dionici njegova otkupljenja. Kristova smrt je izvor snage sakramenata, a svaki od njih predstavlja konkretan način sudjelovanja u njegovoj milosti i ljubavi. Zaključno, možemo reći da Kristova smrt ima neizbrisivu ulogu u povijesti spasenja, pružajući čovjeku uzor za suočavanje sa zlom, patnjom i smrću, te omogućujući oslobođenje od grijeha i pristup Božjoj milosti kroz sakramente. Ona je temelj kršćanske vjere i ključni događaj koji mijenja perspektivu ljudskog postojanja, nudeći nadu u konačnu pobjedu dobra nad zlom.

Bibliografija

Izvori:

Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.

IVAN PAVAO II. *Redemptor hominis otkupitelj čovjeka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

IVAN PAVAO II. *Salvifici doloris Spasonosno trpljenje*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2003.

Katekizam Katoličke crkve, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 1994.

Knjige:

Hercsik D., *Gospodin Isus. Studija o kristologiji i soteriologiji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2023.

Kasper W., *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995.

Ratzinger J.- Benedikt XVI, *Eshatologija smrt i vječni život*, Verbum, Split, 2016.

Ratzinger J.- Benedikt XVI, *Isus iz Nazareta od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011.

Članci:

Čovo S., Ispovijed u životu današnjeg katolika, *Služba Božja*, 47 (2007) 3, 313-325.

Đurin J., Isus, bolest i smrt, *Spectrum*, 3 (2008) 4, 77-81.

Habazi, I., Krivnja i oprost, *Nastavnička revija*, 2 (2021) 1, 68-75.

Karlič I., Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista, *Bogoslovska smotra*, 74 (2004) 3, 859-888.

Mateljan A., Božje milosrđe i naše spasenje. Soteriološke teorije i Drugi vatikanski koncil, *Bogoslovska smotra*, 86 (2016) 3, 597-623.

Turalija D., Krivnja, kajanje i pomirenje u konceptualnoj perspektivi Svetoga pisma i kršćanskih denominacija, *Diacovensia*, 24 (2016) 4, 521-537.

Zovkić M., Križ Isusov u Novom zavjetu kao izraz prihvaćanja nasilne smrti, *Vrhbosnensia*, 20 (2016) 1, 63-80.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišnoga/sveučilišne prvostupnika/prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

The death of Christ in the history of salvation

Abstract:

The death of Christ is one of the founding events in Christianity from which faith is drawn. The death of Christ is the very content of what Christians believe and an event of salvation. As such the death of Christ is simultaneously part of God's revelation but also a source of truth about man and evil in the world. It is a key event in the history of salvation through which God acts. This thesis is divided into three parts. The first part shows the dramatic events surrounding the death and suffering of Christ. It will show the anxiety that Christ feels prior to his death. We will also show how Christ handles his anxiety. Then we will show the process of judging Jesus and show the motives that drive those who are judging him. We will also show the theological reasons for the death of Christ. We will show the dramatic event of the death itself. Then we will show evil in the world from which humanity needs salvation. Evil will be shown as suffering, death, sin and guilt. Finally we will show how the death of Christ serves in answering the problem of evil.

Key words: Christ, death, salvation, suffering, sin, guilt, redemption.